

УДК 622.691.4.05

Ігор Ярема, Микола Антонов

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ВИВЧЕННЯ ВПЛИВУ ЦИКЛІЧНОГО УДАРНОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ТВЕРДІСТЬ ПОВЕРХНЕВИХ ШАРІВ ТА СТРУКТУРУ ТЕРМОПЛАСТІВ.

Ihor Yarema, Mykola Antonov

ANALYSIS OF THE CYCLIC IMPACT LOADING EFFECT ON THE SURFACE LAYERS HARDNES AND THERMOPLASTS STRUCTURE

В процесі експлуатації вузлів газотранспортного та іншого обладнання виникають короточасні перенавантаження деталей, що виготовлені з термопластів, коли матеріал працює при підвищених енергіях ударного навантаження. З цією метою були проведені випробування по вивченню поведінки вибраних матеріалів при короточасному навантаженні їх енергіями одиничного удару від 3 Дж/см² до 7 Дж/см².

При проведенні даних досліджень за основу був взятий метод визначення твердості вдавлюванням сталльної кульки на приладі БТШСПС згідно ГОСТ 4670-77.

Було проведено вивчення залежності зміни твердості поверхності деяких термопластів від кількості циклів попереднього навантаження. Дослідним шляхом встановлено, що за 10⁴ циклів навантаження при енергії одиничного удару 5 Дж/см² і частоті її прикладання 5 Гц, твердість поверхневих шарів склонаповнених поліамідів ПА-66КС і ПА6-210 КС зростає на 28-33%, а у ненаповненого поліаміда ПА6 на 90-95 %. Значно менше зростання поверхневої твердості (до 8-10%) спостерігається в поліетилентерефталата в порівнянні з матеріалом, який не піддавався циклічному ударному навантаженню.

В процесі циклічного ударного навантаження термопластів на поверхні контакту відбувається ущільнення шарів матеріалу і орієнтація макромолекул в напрямку дії прикладеного навантаження. Твердість по товщині зразка не є постійною, а із збільшенням відстані від поверхні навантаження має тенденцію до зниження.

Експериментально встановлено, що для поліаміда ПА6 процес деформування до відносної деформації 1,8% - 2% і при 2×10³ циклах навантаження збільшує твердість поверхні, після чого починається процес її зменшення. Це можна пояснити тим, що до 2×10³ циклів йде інтенсивне ущільнення матеріалу, який легко заповнює порожнечу і мікротріщини, а після 2×10³ відбуваються зміни в наборі макромолекул. Після досягнення достатньо щільної упаковки і продовження подальшого збільшення циклів навантаження настає період поступового руйнування зв'язків між макромолекулами, що приводить до поступового зниження міцності у навантаженому місці і, відповідно, руйнуючої напруги. Очевидно, що при 3×10³ циклів навантаження в ПА6 встановлюється оптимальна упаковка матеріалу в місцях навантаження.

Для склонаповнених поліамідів ПА6-210КС та ПА-66КС, які мають кристалічну структуру, при кількості циклів ударного навантаження 2×10³ така границя ущільнення поверхні настає при відносних деформаціях 3,6%-4,2%

Таким чином, можна констатувати, що попереднє циклічне ударне деформування термопластів до певної величини відносної деформації приводить до зміцнення і впорядкованості структури поверхневого шару матеріалу, і як результат підвищує його механічні характеристики.